

נייר קנטור

מנהל איגוד הכימיה, פרמצבטיקה
ואיכות הסביבה, התאחדות
התעשיינים

חיפה היא העיר הראשונה בישראל שהנהיגה אזור מופחת פליטות מתחבורה (החל בפברואר 2018), וזאת במסגרת מתן סמכויות לרשויות מקומיות לפעול להפחתת הזיהום הנגרם בתחומן | צילום: איתן בוקמן

[תוכן זה הוא חלק מרב-שיח. לחצו כאן לדין המלא](#)

עשור לחוק אוויר נקי – העול על התעשייה אינו מידתי

12 באוקטובר, 2018

גיליון סתיו 2018 / כרך 9(3)

לפני כעשור אושר בכנסת ישראל "חוק אוויר נקי". ניתן לראות כי מאז חקיקת החוק קיימת הפחתה משמעותית בפליטות לאוויר. לדוגמה: 61% הפחתה בסך כל התרכובות האורגניות ללא מתאן; 56% הפחתה בפליטות בנזן; 49% הפחתה בפליטות תחמוצות גופרית; 51% הפחתה בפליטת חלקיקים בקוטר של 2.5 מיקרון.

התאחדות התעשיינים מברכת על הפחתות חשובות אלה בפליטות מזהמים. עם זאת, ישנן מספר שאלות שלהערכתנו דורשות מענה, ובראשן: האם באופן עקרוני נדרש בכלל הליך אסדרה כדי להפחית את פליטות מזהמי האוויר או שאפשר היה לפעול בדרך אחרת? ואם אכן צריך הליך אסדרה, האם אסדרה מהסוג שנקבע היא הראויה ביותר? תשובתנו לשתי השאלות הללו שלילית! ביישום חוק אוויר נקי נפלו מספר פגמים משמעותיים, שהביאו להוצאות עודפות על התעשייה באופן שאינו מידתי. אמנה חלק מהפגמים:

- דרישות מחמירות ביחס למקובל בעולם: אומנם לכאורה החוק אמור להיות תואם את האסדרה בעולם המפותח. עם זאת, ביישומו ניתן לראות החמרות משמעותיות, הן בדרישות הטכנולוגיות מהמפעלים (טכנולוגיות שמקובלות באירופה כ-BAT אינן מקובלות על המשרד להגנת הסביבה, והוא דורש השקעות עתק נוספות ומיותרות) הן בנושא תקני איכות אוויר (חוק אוויר נקי קובע תקנים ל-28 חומרים, בהשוואה ל-11 באירופה, וברמות מחמירות יותר בהשוואה לאירופה).
- היעדר ראייה הוליסטית: באירופה קיימת משנת 1996 דירקטיבת IPPC (Integrated Pollution Prevention and Control). ההנחה המחייבת מתייחסת לראייה הוליסטית של מפעל, ויש בה מתן דרישות בעת אחת לכל המדיה הסביבתית הרלוונטית למפעל (אוויר, מים, קרקע ועוד). חוק אוויר נקי הישראלי מתייחס רק למדיה אחת ויחידה – האוויר. מציאות זו מלכתחילה אינה תואמת את האסדרה האירופית, ואף אינה ראויה לתעשייה הישראלית. כיום נאלצת התעשייה להתמודד עם מספר גורמי אסדרה מתוך המשרד להגנת הסביבה, והם לאו דווקא מתואמים ביניהם. כמו כן, היא נאלצת להתמודד עם מגוון מאסדרים (רגולטורים) נוספים מחוץ למשרד להגנת הסביבה, שיש בסמכותם לקבוע תנאים נוספים ואף סותרים לתנאים שמציב המשרד להגנת הסביבה. זו מציאות בלתי נסבלת לתעשייה.
- קביעת ערכי סביבה באופן מרחיק לכת: ערכי הסביבה בישראל, שנקבעו בתקנות הנגזרות מחוק

אוויר נקי, הם החמורים ביותר בעולם – הן במספר המזהמים הן בערכים המרביים של חלק מהמזהמים. לאחרונה אף הודה בכך המשרד להגנת הסביבה. מי שנושא במחיר החמרה זו היא התעשייה, שמתקשה לעמוד בערכים קיצוניים אלה בשל היעדר טכנולוגיות מתאימות. טענה זו נשמעה לא רק מאיתנו, אלא אף צוינה על-ידי נציג המשרד להגנת הסביבה הגרמני במסגרת כנס של המשרד להגנת הסביבה (ידע אישי, 8.6.2017).

- עול בירוקרטי: מעבר לעלויות הכבדות הכרוכות בהכנת בקשה להיתר פליטה, שנאמדות במאות אלפי ש"ח למפעל בממוצע, על המפעל לשאת בעלות נוספת, של אגרת אוויר נקי. האגרה עומדת על כ-200,000 ש"ח לכל יחידת חיוב, וגובהה הסופי יכול להסתכם בסכום כפול ומכופל. זוהי אגרה שמממנת את מנגנוני המשרד להגנת הסביבה, תוך התעלמות מוחלטת מכך שהמפעל גם משלם מיסים למדינה, ומיסים אלה אמורים לממן גם את המנגנונים הללו.
- היעדר משאבים וניסיון של המאסדר: למשרד להגנת הסביבה הוקצו משאבים מוגבלים לבדיקת ההיתרים ולאישורם. בשל כך, חלק מהדיונים בין המשרד לבין התעשייה לא לובנו עד סופם, והתנאים שיצאו למפעלים היו מחמירים יתר על המידה. חמור מכך, מסתבר שהמשרד להגנת הסביבה קבע תנאים למפעלים בהסתמך על טיוטות של מסמכי מדיניות אירופיים, ולא על נוסחים סופיים. בדיעבד, אותן טיוטות תוקנו באירופה, ובסופו של דבר הן מחמירות פחות מהדרישות שניתנו לתעשייה הישראלית.

התוצאה של האסדרה הסביבתית העודפת בארץ שתוארה היא פגיעה בכושר התחרות ביחס למפעלים במדינות מערביות (ולא רק בסין), פגיעה בחוסנה של התעשייה הישראלית ופגיעה בכלכלת המדינה. נדרש תיקון של האסדרה המקומית כך שתתאים לקיים בעולם המפותח.

חשוב להבין שאין שני צדדים, אף על פי שנוח לתאר כך את המציאות. התעשייה מעוניינת לעמוד בכללים, לקיים את החוקים, ולהפחית את השפעותיה הסביבתיות. עם זאת, על הכללים והחוקים להיות כאלה שמאפשרים לתעשייה לעמוד בהם – הן מבחינה טכנולוגית הן מבחינת משך זמן ביצוע ההשקעות להפחתת פליטות המזהמים.